

Notitie Weggeler, Almelo

‘Actualisatie ecologisch onderzoek’

Auteur: Ing. J.G. (Janneke) Lindenholz
Redactie: Ing. M. (Marco) van der Sluis
Project: 10-285
Datum: 26 oktober 2010
Status: Tussenrapportage

ecogroen advies bv

Postbus 625, 8000 AP Zwolle

t:038 423 64 64

f:038 423 64 65

info@ecogroen.nl

www.ecogroen.nl

1 Inleiding

Aanleiding

De gemeente Almelo is voornemens om een woonwerkgebied (‘Weggeler’) te realiseren in Almelo. In dit kader is door EcoGroen Advies een actualiserend ecologisch onderzoek uitgevoerd.

In 2005 heeft Adviesbureau Mertens een natuurtoets Flora- en faunawet uitgevoerd in het betreffende gebied (Mertens 2006). De resultaten van dit onderzoek zijn voor een aantal soort(groep)en (zoals de hoogdynamische soortgroep vleermuizen) verouderd en dienen daarom geactualiseerd te worden¹. Daarnaast is het beleid ten aanzien van een aantal soorten gewijzigd. Zo is er sinds augustus 2009 een nieuwe lijst van broedvogels met jaarrond beschermde nesten en is een protocol voor het uitvoeren van vleermuisonderzoek opgesteld.

Doelstelling

Doel van het onderzoek is het actualiseren van de verouderde gegevens. Hiervoor is voor de soortgroepen vleermuizen en broedvogels met jaarrond beschermde nesten veldonderzoek uitgevoerd.

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de ‘Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijk ingrepen Flora- en faunawet’ en de ‘Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten’ (zie ook hoofdstuk 3 en bijlage II). Naast het vaststellen van de aanwezige vleermuizen en broedvogels is er aandacht voor de functionaliteit van de vast rust- en verblijfplaatsen en de ecologische relatie die de planlocatie heeft met het omliggende gebied.

Voorliggend onderzoek beschrijft de resultaten van het uitgevoerde actualiserend onderzoek naar vleermuizen (NB: de resultaten van het broedvogelonderzoek worden in het voorjaar van 2011 toegevoegd). De achterliggende vraag daarbij is in hoeverre de eventuele aanwezigheid van in de Flora- en faunawet beschermde soorten consequenties heeft voor de voorgenomen plannen. In bijlage I is een wettelijk kader met meer algemene informatie over de Flora- en faunawet opgenomen.

2 Situatie

De gemeente Almelo is voornemens een woonwerkgebied te realiseren aan de zuidoostzijde van Almelo aan de Nijreessingel (zie figuur 1). Het gebied bestaat hoofdzakelijk uit voormalig landbouwgrond. Tevens zijn opgaande groenstructuren (bomenrijen en enkele verspreid staande bomen) en een woning aan de Nijreessingel aanwezig. Permanent oppervlaktewater is niet aanwezig. In bijlage II is de kaart van het inrichtingsplan opgenomen.

¹ Vooralnog lijken er geen richtlijnen te zijn over hoe lang vleermuisonderzoek ‘houdbaar’ is. Gezien het mobiele karakter van vleermuizen wordt doorgaans een periode van één tot twee jaar aangehouden.

Figuur 1: Ligging van de onderzoekslocatie (binnen de rode belijning) (bron kaartondergrond: Google Earth).

3 Vleermuizen

Beschermingsstatus

Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn strikt beschermd onder de Europese Habitatrichtlijn Bijlage IV en in de Nederlandse Flora- en faunawet (tabel 3). In de praktijk houdt deze beschermingsstatus in dat verblijfplaatsen² en andere cruciale functies niet verstoord of geschaad mogen worden. Zo is van veel vleermuissoorten bekend dat zij gedurende lange tijd gebruik kunnen maken van dezelfde structuren voor de oriëntatie en daarlangs tussen hun verblijfplaatsen en foerageergebieden migreren. Vanwege dit traditiegetrouwe gedrag vormen deze structuren (bijvoorbeeld bomensingels en rijen woningen) een belangrijk onderdeel van een vliegrouete. Indien een vliegrouete onmisbaar is voor een vleermuispopulatie is deze ook beschermd. Foerageergebied van vleermuizen geniet binnen de Flora- en faunawetgeving geen juridische bescherming, tenzij het onmisbaar is voor het voortbestaan van een populatie.

Onderzoeksmethode

In de periode half april - half september 2010 zijn twee nachtelijke bezoeken uitgevoerd, op 9 en 21 september 2010 (gebaseerd op het protocol voor vleermuisonderzoek en de aard van de locatie, zie ook kader 1). De onderzoeken hebben zich gericht op de aanwezigheid van vliegrouetes en foerageergebied van vleermuizen langs de opgaande lijnvormige groenstructuren en de aanbouw van de te slopen woning. Deze zijn met behulp van een batdetector in de gaten gehouden.

Voorafgaand aan het eerste bezoek zijn aanwezige bomen en bebouwing gecontroleerd op de

² Tot vaste rust- en verblijfplaatsen als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet worden locaties gerekend waarin zich kraamkolonies, paarverblijven, overwinteringsplaatsen en verblijven van groepen mannetjes bevinden.

mogelijke aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen van vleermuizen. Dit om na te gaan of tevens onderzoek naar vaste verblijfplaatsen diende te worden uitgevoerd en daaruit voortvloeiend of ook nachtelijk onderzoek in de periode mei-juli 2011 noodzakelijk is.

Alle onderzoeken zijn uitgevoerd door twee personen en onder gunstige omstandigheden (>10°C, droog en weinig wind).

Het uitgevoerde aanvullende vleermuizenonderzoek geeft een goede indruk van het terreingebruik van vleermuizen in het najaar van 2010. De resultaten geven ook een goed verwachtingspatroon voor hierop volgende jaren, maar over het exacte terreingebruik in toekomstige jaren kunnen geen uitspraken worden gedaan.

Kader 1 Protocol voor vleermuisonderzoek

Vleermuizen zijn een belangrijke soortgroep binnen de natuurbescherming. De soorten zijn echter moeilijk te inventariseren, vertonen specifiek gedrag en advies omtrent deze soortgroep is regelmatig complex. Tegen die achtergrond heeft het Vleermuisvakberaad van het Netwerk Groene Bureaus (NGB) een protocol opgesteld voor de inventarisatie van vleermuizen. Het doel van het protocol is bij te dragen aan de kwaliteit en uniformiteit in onderzoek. Het protocol wordt ondersteund door de Dienst Landelijk Gebied (Ministerie van LNV) en de Zoogdiervereniging VZZ. Vleermuisonderzoek blijft echter maatwerk en het protocol geldt daarom als richtsnoer en niet als plicht.

Het toepassen van het protocol geeft op twee punten zekerheid: 1) dat Dienst Landelijk Gebied geen aanvullend inventarisatieonderzoek verlangt bij een ontheffingsaanvraag volgens artikel 75 van de Flora- en faunawet en 2) dat een onderzoek stand houdt in een eventuele juridische procedure.

De deskundigen van EcoGroen Advies baseren de te volgen inventarisatie op het protocol, maar stemmen de strategie en inzet telkens af op de omvang en complexiteit van de locatie.

Resultaten en conclusies

Een inventarisatiekaart met de belangrijkste resultaten van het vleermuizenonderzoek is te vinden in bijlage III.

Vaste verblijfplaatsen

In de aanbouw van de grotendeels afgebrande woning zijn geschikte ruimten aanwezig die kunnen dienen als (ingang naar een) potentiële vaste verblijfplaats van vleermuizen. Tijdens de reeds uitgevoerde nachtelijke onderzoeken is hier een Gewone dwergvleermuis waargenomen die naar alle waarschijnlijkheid de betreffende woning heeft gebruikt als verblijfplaats. Aangezien echter geen waarnemingen zijn gedaan van baltende vleermuizen betreft het hier waarschijnlijk geen paarverblijfplaats. Op basis van het uitgevoerde onderzoek kan geen uitspraak worden gedaan over eventuele functies als kraamverblijfplaats die de aanbouw heeft. Aanvullend onderzoek in juni-juli 2011 wordt dan ook noodzakelijk geacht. Conform het protocol voor vleermuizenonderzoek, twee bezoeken.

In de aanwezige bomen zijn geen holten, spleten, scheuren of loszittend bast aangetroffen die kunnen dienen als (ingang naar een) vaste verblijfplaats voor vleermuizen. Het voorkomen van verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen kan daarom worden uitgesloten in het plangebied.

Vliegroutes

Langs één bomenrij zijn Laatvliegers (circa 12 exemplaren) en Gewone dwergvleermuizen (circa 22 exemplaren) op vliegroute vastgesteld. Deze vleermuizen zijn naar verwachting afkomstig uit de woonwijken in de directe omgeving van het plangebied. In de huidige situatie is langs het grootste deel van de bomenrij geen kunstlicht aanwezig (alleen een deel van de noordzijde is verlicht). Dit zorgt voor een donkere omgeving wat de planlocatie geschikt maakt als vliegroute en foerageergebied voor vleermuizen. Hoewel vleermuizen in stedelijk gebied veel oriëntatiemogelijkheden hebben (onder andere gebouwen en bomen) is het van belang om bij de toekomstige wijziging van het plangebied rekening te houden met de aanwezigheid van (de vliegroute van) vleermuizen. Dit kan door spaarzaam om te gaan met het aanbrengen van kunstlicht in de nabijheid van de lijnvormige (bos)elementen. Een type verlichting dat niet naar de omgeving verstrooid maar lokaal de grond verlicht - bijvoorbeeld zogenaamde 'marterverlichting' -

heeft de voorkeur. Op deze wijze zal het gebied ook na de herinrichting haar functie houden als geschikte vliegroute. Wanneer dit advies in acht wordt genomen zijn negatieve effecten als gevolg van de toename van verlichting niet te verwachten. Hierbij aangenomen dat de lijnvormige structuur behouden blijft, zoals aangegeven op de plankaart (zie ook bijlage II).

Foerageergebieden

In het plangebied zijn enkele foeragerende Gewone dwergvleermuizen en Laatvliegers (beide maximaal 3 exemplaren) vastgesteld. Dit foeragegebied is echter niet van onmisbaar belang voor het voortbestaan van een populatie vleermuizen. Het plangebied blijft naar verwachting ook in de nieuwe situatie geschikt als foeragegebied voor betreffende soorten.

4 Broedvogels met jaarrond beschermde nesten

Beschermingsstatus

Van veel broedvogels zijn nesten alleen gedurende het broedseizoen beschermd. Nestlocaties kunnen dan buiten het broedseizoen zonder overtreding van de Flora- en faunawet verstoord of verwijderd worden. Voor een aantal broedvogelsoorten geldt echter dat de nestlocaties inclusief de functionele omgeving jaarrond beschermd zijn. Dit betreffen de broedvogels Boomvalk, Buizerd, Gierzwaluw, Grote gele kwikstaart, Havik, Huismus, Kerkuil, Oehoe, Ooievaar, Ransuil, Roek, Slechtvalk, Sperwer, Steenuil, Wespendif en Zwarte wouw.

Onderzoeksmethode

Om na te gaan of broedplaatsen van Huismus en mogelijke andere soorten aanwezig zijn in het plangebied wordt middels een dagbezoek in april 2011 het onderzoek naar broedlocaties van broedvogels uitgevoerd. Tijdens het reeds uitgevoerde onderzoek zijn relevante waarnemingen van broedvogels meegenomen.

Resultaten en conclusies

Tijdens het avondbezoek op 21 september 2010 is een Steenuil waargenomen op het dak van de woning aan de Nijreessingel. Niet bekend is of hier een broedlocatie aanwezig is of dat het een jonge Steenuil betreft die zoekende is naar een geschikte broedplek/partner. Omdat Steenuil een broedvogel is met een jaarrond beschermde verblijfplaats is het noodzakelijk soortgericht onderzoek te doen om na te gaan of het plangebied onderdeel uitmaakt van het leefgebied van de soort en of daadwerkelijk een vaste verblijfplaats aanwezig is.

De meeste geschikte periode voor het uitvoeren van dit onderzoek is half februari tot half april. In deze periode kunnen territoria van Steenuil geïnventariseerd worden door de baltsroep na te bootsen. Een Steenuil verraad zijn aanwezigheid door hier op te reageren met een (balts)roep (Bloem *et al.* 2001).

5 Hoofdconclusies en vervolgstappen

Vleermuizen

In het plangebied is een belangrijke vliegroute van Laatvlieger en Gewone dwergvleermuis vastgesteld. Mogelijk is de aanbouw van de woning geschikt als kraamverblijfplaats (er zijn geen paar/baltsverblijven aangetroffen).

Aanbevolen wordt rekening te houden met de aanwezigheid van de vliegroute van vleermuizen door ervoor te zorgen dat het eventueel aan te brengen kunstlicht niet naar de omgeving verstrooid maar lokaal de grond verlicht.

Om na te gaan of in de bebouwing een kraamverblijfplaats van vleermuizen aanwezig is, dienen in de periode juni-juli 2011 twee nachtelijke onderzoeken te worden uitgevoerd.

Steenuil

In het plangebied is een Steenuil waargenomen. Aanvullend onderzoek dient te worden uitgevoerd om na te gaan of het plangebied onderdeel uitmaakt van het leefgebied van de soort en of daadwerkelijk een vaste verblijfplaats aanwezig is.

6 Bronnenlijst

Bloem H., K. Boer, N. Groen, R. van Harxen & P. Stroeken (2001). De Steenuil in Nederland. Handleiding voor onderzoek en bescherming. Stichting Steenuilenoverleg (STONE).

Dienst Regelingen (2009a). Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijk ingrepen Flora- faunawet.

Dienst Regelingen (2009b). Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep.

Heusden van W.R.M. & S.J. Vreugdenhil (2008). Handreiking Flora- en faunawet; Voor werkzaamheden en activiteiten in het kader van bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijk inrichting en ontwikkeling. Versie 1.1 - concept. Dienst Landelijk Gebied.

Kapteyn K. (1995). Vleermuizen in het landschap; Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. Schuyt & Co Uitgevers en Importeurs BV/ Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Mertens (2006). Natuurtoets Flora- en faunawet woon-werklocatie Nieuwland III te Almelo. Adviesbureau, Mertens, Bennekom.

BIJLAGE I: WETTELIJK KADER

Flora- en faunawet

Inleiding

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Onder de Flora- en faunawet zijn ongeveer 500 soorten in Nederland aangewezen als beschermde dier- of plantensoort. De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende plant- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn.

De Flora- en faunawet kent een groot aantal verbodsbepalingen die samenhangen met ruimtelijke ingrepen, plannen en projecten. Zo is het verboden beschermde inheemse planten te plukken of te beschadigen en geldt voor beschermde dieren een verbod op het doden, verwonden en opzettelijk verontrusten. Ook is het verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse dieren te beschadigen of te verstoren of eieren te rapen of te vernielen. De verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats zijn opgenomen in artikel 8. De verbodsbepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving zijn vermeld in artikel 9 tot en met 12.

Van het verbod op schadelijke handelingen ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken, met een ontheffing of vrijstelling. Het verlenen hiervan is de bevoegdheid van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) of, in geval van beheer en schadebestrijding, van gedeputeerde staten van de provincies.

Beschermde dier- en plantensoorten

Beschermde inheemse planten- en diersoorten zijn bij algemene maatregel van bestuur aangewezen. Het zijn soorten die van nature in Nederland voorkomen en die in hun voortbestaan worden bedreigd of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd. Ook zijn soorten aangewezen die niet noodzakelijkerwijs in hun voortbestaan worden bedreigd, maar wel bescherming genieten ter voorkoming van overmatige benutting.

De volgende diersoorten zijn beschermd volgens de Flora- en faunawet:

- 1) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *zoogdieren*, met uitzondering van gedomesticeerde dieren en met uitzondering van de zwarte rat, de bruine rat en de huismuis;
- 2) Alle van nature op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie voorkomende soorten *vogels* met uitzondering van gedomesticeerde vogels;
- 3) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *amfibieën en reptielen*;
- 4) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *vissen*, met uitzondering van de soorten waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is;
- 5) Een aantal ongewervelden (o.a. *insecten, libellen en kevers*) die in hun voortbestaan bedreigd zijn of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd.

Er zijn drie beschermingsregimes van kracht, mede afhankelijk van de zeldzaamheid van de soort en de status in Europese richtlijnen. Van licht naar zwaar beschermd zijn de soorten opgenomen op Tabel 1, 2 of 3. Voor vogels gelden specifieke eisen, met name tijdens het broedseizoen. Bij ruimtelijke ingrepen geldt automatisch vrijstelling voor soorten van Tabel 1 waardoor de meeste aandacht gevraagd is voor soorten van Tabel 2/3 en voor vogels.

Wijze van toetsing

Door uitspraken van de Raad van State in het voorjaar van 2009 is de beoordeling aangepast bij ontheffingsaanvragen voor ruimtelijke ingrepen. Sinds 26 augustus van dat jaar werken we daardoor volgens een nieuw stroomschema (zie volgende pagina). Gaat u een ruimtelijke ingreep uitvoeren en zijn beschermde soorten aanwezig, dan zijn er vaak twee opties:

1) Voorkom overtreding van de Flora- en faunawet. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort. Het betreft de functies van het leefgebied die ervoor zorgen dat de soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld nesten, migratieroutes en foerageergebied. Als u deze veilig stelt door vooraf mitigerende maatregelen te treffen, heeft u mogelijk geen ontheffing meer nodig. Om zeker te zijn dat uw maatregelen voldoende zijn, kunt u ze vóóraf laten beoordelen door Dienst Regelingen. Als deze voldoende zijn krijgt u een beschikking met daarin de goedkeuring van uw maatregelen. De goedkeuring krijgt u in de vorm van een afwijzing van uw ontheffingsaanvraag. U heeft namelijk geen ontheffing nodig doordat u met uw maatregelen overtreding van de Flora- en faunawet voorkomt.

2) Kan de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort niet worden gegarandeerd door mitigerende maatregelen? Dan dient u een reguliere ontheffingsaanvraag in waarbij de onderstaande vragen gesteld worden:

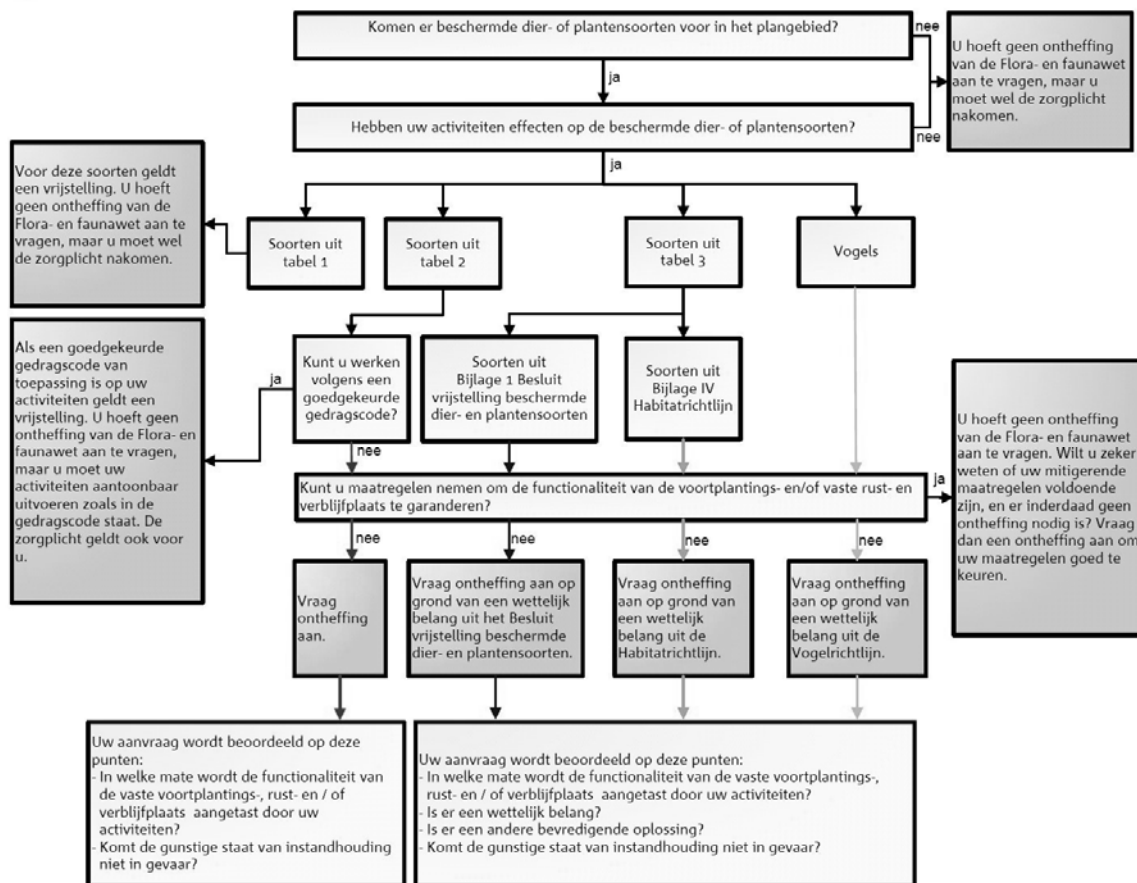
- In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast?
- Is er een bij wet genoemd belang? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Is er een andere bevredigende oplossing? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Beoordeling Dienst Regelingen

Dienst Regelingen beoordeelt of het bij wet genoemd belang zwaarder weegt dan het overtreden van de verbodsbepaling(en). Voor Tabel 2-soorten gelden minder zware eisen en kan een door het ministerie goedgekeurde gedragscode ook uitkomst bieden. De gedragscode moet wel van toepassing zijn op uw activiteit en u moet kunnen aantonen dat u precies zo werkt als in de gedragscode staat. Voor Bijlage 1-soorten uit Tabel 3 krijgt u alleen ontheffing wanneer sprake is van een bij wet genoemd belang. Bij een ruimtelijke ingreep betreft het meestal één van de onderstaande vier belangen:

- Bescherming van flora en fauna (b)
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e)
- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j)

Voor vogels en soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt dat u alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een bij wet genoemd belang uit respectievelijk de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. In de praktijk zijn de mogelijkheden voor het verkrijgen van een ontheffing voor die soorten dan ook zeer beperkt, met name voor vogels³.

Toetsingsschema Flora- en faunawet (Bron: Dienst Regelingen 2009. Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijk ingrepen Flora- en faunawet).

In deze samenvatting zijn alleen de meest relevante onderdelen van de wetgeving vereenvoudigd weergegeven. Aan deze tekst kunnen derhalve geen rechten worden ontleend. Voor meer achtergronden en de oorspronkelijke wetsteksten kunt u terecht op www.minInv.nl 'Onderwerpen Natuur'. U kunt daar ook verleende ontheffingen inzien.

³ In de Vogelrichtlijn worden alleen de belangen b en d én de veiligheid van het luchtverkeer (belang c) genoemd;

BIJLAGE II: KAART STEDENBOUWKUNDIG PLAN

BIJLAGE III: INVENTARISATIEKAART VLEERMUIZENONDERZOEK

